

KDE BYLY V PRAZE VOJENSKÉ NEMOCNICE?

Prof. MUDr. Evžen SKALA, CSc.

Pomineme-li záložní nemocnice, rozvinované dočasně v době válek, víme o devíti stálých vojenských nemocnicích.

1. "Starý vojenský špitál"

Stál v místech kolejiště nádraží Praha-střed za budovou dnešní pošty č. 07, Praha-3-Nové Město, Opletalova ulice čp. 1014/40. Byl zbořen při stavbě tohoto prvního nádraží v Praze v letech 1844-1845.

2. Vojenský špitál "Erbanův dům" (1725-1880)

Stál u Nové brány v místech dnešní Bolzanovy ulice a tvořil zadní trakt tehdejších Novobranských malých kasáren (blok domů mezi ulicemi Bolzanovou, Opletalovou a Hybernskou). Byl zbořen současně s oběma (velkými a malými) Novobranskými kasárnami.

3. Posádková nemocnice na Karlově náměstí (1781-1939), Praha-2-Nové Město, Karlovo náměstí čp. 504/36

Byla to původně novoměstská jezuitská kolej s noviciátem, postavená v letech 1658-1667 podle návrhu J. J. Wircha. Po zrušení řádu v roce 1773 byla budova použita jako kasárna. V nich dal císař Josef II. zřídit vojenskou nemocnici (1781), které po dvou letech připadla celá budova. Stala se posádkovou nemocnicí č. 11 a v roce 1857 k ní byl přistaven příčný trakt (dnes Ústav hematologie a krevní transfúze, ulice U nemocnice 1), který se stal ubytovacím prostorem zdravotnického oddělu č. 11 (po roce 1918 zdravotnického praporu č. 1). Nemocnice měla interní, chirurgické, psychiatrické oddělení a lékárnu.

Po roce 1918 se nemocnice jmenovala posádková nemocnice 1, od roku 1921 divišní nemocnice 1, od roku 1937 sborová nemocnice 1. V roce 1939 byla předána Všeobecné nemocnici a bylo zde umístěno i chirurgické oddělení prof. dr. Arnolda Jirásky, které bylo těžce postiženo při náletu na Prahu v únoru 1945, kdy dostalo přímý zásah leteckou bombou. Dnes je v budově III. interní klinika fakulty všeobecného lékařství KU.

4. Dělostřelecká nemocnice "Weyerhof" (1800-1837), Praha-1-Hradčany, Pohořelec čp. 110/26

Je to velká budova uzavírající dole náměstí Pohořelec s podloubím do Loretánské ulice. Dnes je to obytný dům. Po zrušení nemocnice, nevyhovující hygienicky ani kapacitou, byli nemocní přeloženi do nové nemocnice, zřízené nedaleko v bývalém Martinickém paláci (viz sub 5).

5. Posádková nemocnice na Hradčanech (1837-1959), Praha-1-Hradčany, Loretánská ulice čp. 181/4

Byla umístěna v budově postavené roku 1702 podle plánů Bartoloměje Scottiho pro neapolského místokrále Jiřího Adama z Martinic.

Nemocnice byla samostatná, měla číslo 12 a byla nazývána též "Artillerie-Spital", aby se odlišila od posádkové nemocnice č. 11 na Karlově náměstí. Po 14 letech se však stala její pobočkou. Od roku 1896 měla v příčném traktu na dvoře oddělení pro nemocné vojenské vězně (uzavřené oddělení).

Po roce 1918 se zase osamostatnila, dostala číslo 21 a bylo zde oddělení krční, oční, dermatovenerologické, lékařská vyšetřovací stanice čs. letectva a lékárna. Během okupace 1939-1945 zde bylo venerologické oddělení

zdrav. služby německé armády. Od 26. 5. do 25. 9. 1945 zde pracovala v omezeném rozsahu Sborová nemocnice 1 (areál v Praze-Střešovicích byl v té době obsazen nemocnicí Rudé armády). Bylo zde interní oddělení, malá chirurgie, psychiatrické a nervové oddělení, ušní, oční, dermatovenerologické, rtg, lékařská vyšetřovací stanice čs. letectva a lékárna.

Od října 1945 do konce roku 1950 pracovala opět posádková nemocnice č. 21 samostatně, potom se stala znovu pobočkou Vojenské nemocnice č. 1.

V roce 1954 byla pobočka zrušena a v budově bylo až do roku 1959 oddělení tbc Ústřední vojenské nemocnice. Tehdy byla budova předána Hradní stráž. Dnes jsou v ní její kasárna.

6. Vojenská nemocnice v kasárnách na Pohořelci

Rozsáhlý objekt byl dostavěn v roce 1890 podle projektu architekta Jindřicha Fialky a byla v něm zeměbranecká kasárna. V době 1. světové války zde byla záložní nemocnice, po roce 1918 až do roku 1939 interní oddělení posádkové nemocnice č. 21. Po 2. světové válce již nebyla tato nemocnice obnovena.

7. Sborová nemocnice 1 (1938 - dosud), Praha-Střešovice, U vojenské nemocnice čp. 1200

Zákon č. 68 o výstavbě Masarykovy vojenské nemocnice byl přijat již 26. 3. 1925 (k uctění 75. narozenin prezidenta republiky T. G. Masaryka), ale k výstavbě došlo až v letech 1936-1938, a to podle projektu ing. B. Adámka. Sborová nemocnice 1 byla slavnostně otevřena 8. září 1938 (tehdy se již nesmělo říkat "Masarykova"). II. etapa výstavby proběhla v letech 1951-1959, III. etapa byla zahájena v roce 1986.

Po roce 1945 se nemocnice jmenovala Vojenská nemocnice 1, od roku 1951 Ústřední vojenská nemocnice.

8. Roztřídňovací stanice pro choroby plicní (1949-1954), Praha-1-Hradčany, Kanovnická ulice čp. 72/5

Je to objekt bývalého kláštera uršulinek (voršilek) postaveného vedle kostela sv. Jana v roce 1737. Klášter byl zrušen v roce 1784 a přeměněn na kasárna. Další vchody do areálu jsou z Kapucínských ulice.

Roztřídňovací stanice pro choroby plicní byla po roce 1918 v barákové nemocnici na Letné, koncem roku 1919 v záložní nemocnici na Vyšehradě a také v uršulinských kasárnách. V roce 1945 byla budova kasáren použita pro soustředění veškerého zdravotnického materiálu z bývalých německých vojenských nemocnic, ale byla zde opět zřízena Roztřídňovací stanice pro choroby plicní. V roce 1954 musela být budova předána ministerstvu vnitra a Roztřídňovací stanice - již pod jménem oddělení tuberkulózy ÚVN - se na pět let odstěhovala do bývalého Martinického paláce. Když i ten musela Ústřední vojenská nemocnice předat, odstěhovalo se oddělení tbc do budovy Výzkumného ústavu tuberkulózy a respiračních nemocí v areálu fakultní nemocnice Bulovka, Praha-8-Libeň, Budínova ulice 2.

9. Ústav leteckého zdravotnictví (1953 - dosud), Praha-6-Dejvice, Kovpakova čp. 229/1

Je následnickým ústavem Lékařské vyšetřovací stanice čs. letectva a Leteckého zdravotnického ústavu. Od roku

1960 má detašovanou část v areálu Ústřední vojenské nemocnice v Praze-6-Střešovicích.

Souhrn

Podán stručný přehled stálých vojenských nemocnic v Praze od konce 18. století do současné doby.

Literatura

1. ENGEL, F. - ŘÍČKA, J. - ŠEDIVÝ, J.: Dvacet pět let Ústřední vojenské nemocnice. Rozhl. Chir., 42, 1963, s. 729-738.
2. PODZEMSKÝ, O. aj.: Stoletá Praha XVII. Praha, Panorama 1987. 249 s.
3. SKALA, E.: Stručná historie Ústřední vojenské nemocnice. Praha, ÚVN 1989. 272 s.

Klíčová slova: Vojenská nemocnice v Praze; Historie.